

KITEKINTÉS

A KÖNYVTÁRAK LÉTÉRDEKE – A KÖZÖNSÉGGKAPCSOLATOK SOROMPÓBA ÁLLITÁSA

GALBRAITH, J. K.: Are public libraries against liberty? (*American Libraries*. 1979. 8.no. 482–485.p.) és CURZON, S.: Survival strategies for library managers (*Wilson Library Bulletin*. 1979. 4.no. 225–229.p.) írásai alapján ZOLTÁN IMRE szemléje.

A KÖNYVTÁRAK ÉS TÁRSADALMI KÖRNYEZETÜK AZ USÁ-BAN...

1978-ban Kaliforniában törvényjavaslatot nyújtottak be, amely a vagyonadók lényeges leszállítását s ezzel egyidejűleg a könyvtárak anyagi támogatásának tetemes csökkentését irányozta elő.

A könyvtárügyet alapjaiban veszélyeztető törvényjavaslattal foglalkozó amerikai reagálások közül e helyütt két mértékadó tanulmányt emelünk ki és ismertetünk, a könyvtáros társadalmat közgazdasági érvekkel, és a könyvtárigazgatókat a közönségkapcsolatok fegyverével felvértezőt.

John Kenneth Galbraith, világhírű közgazdász, az ALA (American Library Association) 1979. jún. 27-én Dallasban rendezett éves konferenciáján ismertette a külön ez alkalomra fogalmazott téziseit. Felszólalását a könyvtárügy, a könyvtár, a könyv féltő szeretete hatotta át, és az eltökélt szándék, hogy a tudomány objektív érveit állítsák szembe a szerencsétlen fogantatású törvényjavaslattal s annak romboló hatásával.

„Könyvtárak a szabadság ellen?”

Mindenekelőtt a törvényjavaslat megszövegezését előkészítő álszent „ideológiai alapot” kell megismernünk, ami eképpen fest: „a közvagyonból fenntartott közösségi szolgáltatások – s ezek között a könyvtárak is – súlyosan sértik az emberi szabadságot”. A mellébeszélők azonban elhallgatják a valódi okot, ami nem más, mint hogy senki sem szívesen fizet adót. Abba a további „ellentmondásba” sem hajlandók belenyugodni, hogy mások akik a legtöbb adót fizetik, s mások akik a közszolgáltatásokat „élvezik”.

Igaz, a közszolgáltatások zömére valóban a szegények szorulnak rá. A tehetősek számára érhetőek csak el a magániskolák és kollégiumok, a golfklubok és magánuszodák, marad hát a szegényebbek számára a közoktatás, a nyilvános park, a tömegközlekedés, a közkórház és a nyilvános közművelődési könyvtár.

A közösségi szolgáltatásoknak azonban sok fajtája létezik. A jómódúak ezek közül soha nem kifogásolják az olyanokat, mint pl. a repülés biztonsága, az autósztrádák fenntartása, de annál hangosabban méltatlankodnak az – úgymond – improduktív célokra „pazarolt” szolgáltatások, mint pl. a rászoruló gyerekek, öregek, munkanélküliek segélyezése miatt. Mivel azonban ezeket a segélyeket a szövetségi kormányzat rendeli el és nyújtja, az egyes állami és helyi szervek hatásköre az olyan közösségi szolgáltatásokra korlátozódik, mint a játszóterek, parkok, közkönyvtárak stb. fenntartása.

A vonakodó adófizetők a szabadság védelmének ürügyén odáig merészkednek, hogy a kormányzat részéről elrendelt némely közszolgáltatást jogtiprásnak kiáltanak ki. S bár aligha igényel külön érvelést, hogy egy civilizált társadalomban az olyan jellegű közszolgáltatások mint az iskolázás, egészségvédelem, biztonságos közlekedés, jogvédelem stb. nemcsak nem ellentétesek az emberi szabadsággal, de éppen azon kiteljesedését jelentik.

Vegyük hát röviden sorra azt a 6 „parancsolatot”, amelyekkel a könyvtárosok felvehetik a küzdelmet az ügyük és személyük ellen indított méltatlan támadással szemben.

1.

Védd a közszolgáltatásokat!

Az eddiginél határozottabban, öntudatosabban, szilárdabb hivatástudattal kell vállalni és hirdetni, hogy a közművelődési könyvtárak minden vonatkozásban kiállják az összehasonlítást a magánkönyvtárakkal; bátran hangsúlyozandó ezenkívül az a missziós szerepük is, hogy míg a gazdagok és gyermekeik megvásárolhatják a könyveket, a szegények számára ugyanezt a könyvtár nyújtja.

2.

Állj ki a kollektív döntés mellett!

Szegüljünk szembe az értelmetlen okoskodással, miszerint a kollektív döntés is ellentétben áll a szabadsággal. Hangsúlyozni kell, hogy a modern társadalom valamennyi lényeges szolgáltatásának, köztevékenységének csakis a kollektív döntés lehet a záloga.

3.

Állj ellen az inflációnak!

Inflációs időkben a pénzügyi vagy kincstári politika hagyományosan mindjárt a közkiadások leszűkítéséhez vagy az adók megemeléséhez szokott folyamodni. Bármilyen is legyen az intézkedés, az ostor vége leginkább a köztisztviselőkön csattan.

Az infláció enyhítését s a munkanélküliség elkerülését csak úgy érhetjük el, ha a vázolt hagyományos pénzügyi politika helyett, áttérünk a tőkeerős csoportok, részvénytársaságok jövedelmei közvetlen, általános, méltányos és hatékony ellenőrzésének politikájára. Ilyen politika ad lehetőséget arra, hogy az egyes közszolgáltatásfajták közötti méltánytalan diszkriminációt kiküszöböljük.

4.

Szerezz szövetségi támogatást!

Különös figyelemmel kell kísérnünk és ismernünk szövetségi adórendszerünk működési mechanizmusát. Látnunk kell, hogy ahogy a gazdaság terjeszkedik és a népesség szaporodik, az adópénzek növekvő tömege, a személyi és társulati bevételekből származó jövedelemadó a szövetségi kormányzathoz áramlik. Míg tehát e gyorsan halmozódó jövedelemadók egy helyre folynak be, a költségek az eddig feltételezettnél jóval nagyobb mértékben főként a nagyvárosokban merülnek fel.

Ezt felismerve, érvényt kell szerezni az elvnek, amely szerint a szövetségi kormányzat a bevételek egy részét a helyi használat céljaira áramoltassa vissza. Annál is inkább sürget a bevételek fokozottabb visszatáplálása, hogy a vagyonadó nagyságától és helyi elosztásától való bizonytalan függés a könyvtárak létét ne veszélyeztethesse.

5.

Tartsanak a könyvtárosoktól!

A legerélyesebben vissza kell verni a közalkalmazottak elleni általános politikai kirohanásokat. A könyvtárosok eddigi passzivitásán felbátorodva, egyes politikusok legutóbb már mint osztályt merézzelik a hivatalnoki kart kikezdeni.

Ezentúl a támadó politikusok tudomására kell hozni, hogy a válaszuk nem fog elmaradni. Semmi sem csillapítja le hatásosabban az effajta vitákat, mint a politikai megtorlástól való félelem. Manapság ugyanis a politikai konzervativizmus legelszántabb szószólói is, mielőtt nyilatkoznának, a választásra gondolnak.

Minden körülmények között el kell érnünk, hogy a közalkalmazottak általában, a könyvtárosok különösen veszélyeseknek látsszanak, hogy tartsanak tőlük.

6.

Légy hatékonyabb!

A könyvtárosi munka hatékonyságára nincs mértékegység. Arra sincs semmiféle adat, hogy a közösségi szolgáltatások kevésbé volnának hatékonyak a magánszolgáltatásoknál.

A közalkalmazottnak azonban különbnek kell lennie a magántisztviselőnél. Már csak azért is, mert inkább szem előtt van, többen és jobban látják. S bár nem valószínű, hogy a jelenleginél jobb szolgáltatásokat kevesebb pénzráfordítással is elérhetnénk, azt mindenesetre célul kell kitűznünk, hogy a közalkalmazottakat éppen a hatékony és eredményes munkájuk révén ismerjék és ítéljék meg.

Az eddig ismertetettek során a neves közgazdász adott betekintést az adózás mechanizmusába, a szegények és gazdagok világába, a különféleképpen értelmezhető emberi szabadságjogokba. A címben feltett bizarr kérdésre („Könyvtárak a szabadság ellen?”) a maga 6 pontjával adta meg a csattanós választ, s egyben az útmutatást is a könyvtáros társadalomnak, hogy azok szellemében vehesse fel a harcot nemes ügye védelmében.

A továbbiakban a téma változatlan. Ugyanarról az 1978-ban benyújtott törvényjavaslatról lesz szó. Ezúttal *Susan Curzon*, a Nemzeti Könyvtáros Egyesület kaliforniai elnöke állásfoglalását ismertetjük, aki a könyvtárigazgatókhoz címzi alábbi téziseit, számszerint 8-at, azzal a rendeltetéssel, hogy azok fegyverével is küzdhessenek a „túlélésért”.

„A túlélés stratégiája”

A könyvtárügy történetébe sötét napként vonult be 1978. jún. 6., amikor az üres politikai ígéretésektől, a féktelenül duzzadó adóterhektől megcsömörlött választók benyújtották az ominózus 13. sz. törvényjavaslatot, amely azáltal hogy lényegesen leszálította a vagyoadót, egyben drasztikusan lecsökkentette a könyvtárak anyagi támogatását is. Konkrétabban: az egyébként sem rózsás helyzetű könyvtárigazgatóknak máról-holnapra költségvetési tételeik 20–80%-os megnyirbálásával kellett szembe nézniök.

Jelen írás a 13. sz. törvényjavaslatot követő nehéz idők tapasztalatai alapján kikristályosodott, az ország minden könyvtárosa részéről megszívlelendő tanácsokat, téziseket foglalja magában. Ime a 8 tanács:

1.

Létesíts erőbázist!

A politikai porondon csak az számíthat sikerre, aki jóelőre kiépítette erőbázisát. Olyan csoportok hozandók létre, amelyek készek a könyvtárügy önzetlen támogatására. Ilyen csoportok megszervezése nem könnyű, mégis nélkülözhetetlen feladat. Meg kell találni mindazokat a személyeket, csoportokat, szervezeteket, egyesületeket, amelyek levélírással, előszobázással, tárgyalásokkal, kérvényekkel stb. szívesen és meggyőződésből hajlandók kiállni ügyünkért. Naprakész listát kell karbantartani a segítőkész helyi, megyei, városi vagy állami csoportokról, továbbá fel kell venni a kapcsolatot mindazokkal, akik otthonosan mozognak a parlamenti folyosókon. Emellett, éppen a könyvtáraknak a társadalomban elfoglalt helyzetéből adódóan, az üzleti és vallási szervezetekkel sem szabad a kapcsolatok ápolását elhanyagolni.

A támogatók listájának elkészülte után, el kell jutnunk azokhoz a bizottságokhoz, helyi és állami politikusokhoz, akik szószólói lehetnek a könyvtárügynek, és képesek is álláspontjukat politikai súlyukkal védelmezni, azaz befolyásolni a törvényjavaslat további sorsát, illetőleg megnyitni azokat a forrásokat, amelyek szükségesek a megcsönkített könyvtári költségvetés egyensúlyba hozásához.

2.

Ismerd meg sajtódat!

Médiaorientált társadalmunkban a sajtó rendkívüli erőt képvisel. Állást foglalhat a közszolgáltatások mellett éppúgy, mint az egyéni szabadság „védelmének” ürügyén a közszolgáltatások támogatása ellen.

Először magunknak kell tisztában lennünk könyvtárunk tényleges arculatával (imágójával), megkülönböztetve attól az ideális állapottól, amelynek elérésére törekszünk. A sajtót arra kell sarkallnunk, hogy folyamatosan foglalkozzék a könyvtár missziójával, írjon meggyőzően szolgáltatásai életképességéről, és érje is el ily módon, hogy a magasabb igényű élethez alapvető és nélkülözhetetlen könyvtári szolgáltatásokat maga a közösség követelje.

Körütekintéssel összeállított lista vezetése nélkül a sajtóval kapcsolatos munkánk szervezésénél sem boldogulhatunk. Ebben éppúgy helyet kapnak a riporterek, fotósok, lapkiadók, mint a lemezlovasok, vagy a rádió- és tv-adók. A politikai arénában a játék-szabály alapvető eleme: bánni tudás a sajtóval.

3.

Tervezd meg public relations (pr) kampányodat!

Talán már az eddigiekből is világos, hogy az adócsökkentés válságos időszakában csakis egy megfelelő szakember képes összehangolni a tervezett akciókat és stratégiát.

Arra kell törekednünk, hogy az alkalmazandó közönségkapcsolati* szakember rendelkezék a következő adottságokkal: eredményes közönségkapcsolati előélet, politikai érzék, szervezési tapasztalat, manőverezési készség, türelmesség, meggyőző erő, megnyerő modor.

Az esetek többségében a közönségkapcsolati funkció betöltésére a könyvtárigazgatók nem alkalmasak már csak azért sem, mert ez a feladat teljes embert kíván, s a könyvtárigazgatók más elfoglaltságuk miatt sokszor nehezen volnának elérhetőek.

Meg kell tervezni a közönségkapcsolati kampánnyal elérni kívánt könyvtári célt. Ez pedig elsősorban: minden eszközzel megakadályozni az adócsökkentés elfogadását. Másodsorban: ha mégis bekövetkeznék, úgy semmiképp se érintse a könyvtárat súlyosabban más közszolgáltatásnál.

Az akció érdekében a legkreatívabb (legalkotóképesebb) embereket össze kell hívni, s segítségükkel meghatározni a lépéseket és manővereket, amelyek az adóleszállítást megghiúsíthatják.

* A public relations magyar elnevezését kereső, 1972-ben összehívott értekezleten a reklámszakemberek és nyelvészek 56 javaslat megvitatása után többek között a *közönségkapcsolat(ok)* kifejezést minősítették alkalmasnak a pr-rel kapcsolatos szóösszetételek kifejezésére.

Néhány ilyen akció, amelyet egyeztetni, időzíteni ajánlatos: kell-e, s ha igen, mikor és hogyan megkezdeni a médiák koncentrációját?; hirdessünk-e meg látványos szolgáltatásokat?; összehívandók-e sajtóérekeztetések?; kezdjünk-e hirdetési kampányba?; milyen feladatokat ruházunk a támogató csoportokra, a könyvtár barátaira?; csatlakozzunk-e, lépünk-e koalícióba más szolgáltatásokkal?; miképpen alkalmazkodjunk más könyvtári egyesületek és más könyvtárak menetrendjeihez?; stb.

Még emlékeztetünk néhány szempontra. Mindenekelőtt: fel kell készülnünk rugalmasságra, hiszen minden politikai természetű ügynek sok változata lehet, s azokhoz ajánlatos azonnal alkalmazkodni. Nem kevésbé lényeges, hogy döntő érveinket az utolsó pillanatokra tartogassuk, akkor lehetnek igazán hatásosak. Kerülendők továbbá a nem tisztességes politikai fogások, mert azok révén könnyen elveszíthetjük hitelünket.

Legyünk tudatában, hogy közönségkapcsolati akciónk lényegében az erőnk tükré. Felkelti a sajtó figyelmét, sürgeti a köztámogatást, és hat a politikusokra. Csatanyerésről azonban még ebben a stádiumban sem beszélhetünk. A tényleges munkára, megoldozásokra a magánhivatalokban, a kórtól társalgókban és a fegyveres erőkben kerül sor. A politikai életnek ezek a mellőzhetetlen tartozékai, s valójában komoly sikereket éppen a fontos emberekkel létesített személyes kapcsolatok révén lehet csak remélni.

4.

Tarts készen alternatívákat!

Számolni kell a legrosszabbal is, hogy minden óvintézkedés ellenére az adócsökkentés megvalósul. Ezt pedig csak felkészült könyvtár képes átvészelni.

Az új felkészüléshez megint az előbbi, a közönségkapcsolati stratégiát tervező kreatív csapatot kell mozgósítanunk, velük elemeznünk a helyzetet, a teendőket. Alternatív tervek készíthetők 10, 20, 30%-os csökkentések eseteire. Ilyen jellegű kérdéseket kell most vizsgálnunk: minden szolgáltatásfajtára egyformán terjedjen-e ki a százalékos csökkentés?; helyettesítsünk-e valamely szolgáltatást egy másikkal?; csökkentjük-e a nyitvatartási időt?; szüntessünk-e meg egyes szolgáltatásokat? stb. ...

Mielőtt a magunknak feltett kérdésekben döntenénk, előbb alaposan vizsgáljuk meg a könyvtár egészét, iktassuk ki a párhuzamosságokat és a költséges műveleteket, vegyük szemügyre valamennyi szolgáltatás-típusunkat abból a szempontból is, hogy közülük melyek és hogyan részesülhetnének az eddigi hagyományos források helyett állami és szövetségi pénzforrásokból.

Minden döntésünknel az a cél lebegjen a szemünk előtt, hogy a könyvtár színvonalát a lehető optimális szinten megőrizzük.

5.

Készítsd fel vezetőidet!

A huzamosabb bizonytalanság idegőrlő periódusában különös figyelmet kell fordítani a dolgozókkal való foglalkozásra. Tapasztalni fogjuk – s ez a helyzet Kaliforniában – a mindenkit hatalmába kerítő romboló hatást, az ellenségeskedések elburjánzását,

a szorongó félelem járványként terjedését, a testi-lelki összeomlások mind sűrűbb bekövetkeztét. Aligha szorul bővebb indoklásra, hogy éppen az ilyen általánossá vált stressz-helyzetben a vezetők feladata az emberekkel való figyelmes törődés. Persze nem hallgatható el az sem, hogy a megnyugtató szavak egy olyan vezető részéről, aki maga is stresszben él, a vezetés legnehezebb formáját jelenti.

Amikor a személyzet morális szintje a mélypontra süllyed, amikor tehát a főgond a jövő havi fizetés, akkor aligha lehet többé a könyvtári hivatásra vagy öntudatra hivatkozni. Most válik igazán fontossá, hogy a vezetői magatartást a megértő, emberi kapcsolatok hassák át. Az őszinte hang és tettek feszültségoldó hatása bizonyára nem fog elmaradni.

Ami ez utóbbi tetteket illeti, ajánlatos a teljes személyzet számára ún. „training programot” szervezni. A rendkívüli állapotra kidolgozott program valamennyi könyvtári dolgozó képzésére, az új helyzetre való felkészítésre szolgál, lehetővé teszi a munkakörök jobb áttekintését, beosztások felcserélését, a megüresedő funkciók összevonását, egyes dolgozók kiemelését stb.

6.

Töltsd fel személyzeti állományodat!

Azoknak a könyvtáraknak viszonylag szerencsésebb a helyzetük, amelyek az adócsökkentés előtt még idejében tehetnek lépéseket. Az időelőnyt kihasználva, ajánlatos gondosan elemezni a teljes időben és a részdőben foglalkoztatottak listáját, s betölteni az üres helyeket. A munkakörök betöltése annál is inkább fontos, mert a későbbi, esetleg évekig tartó létszámbefagyasztás során a személyzetnek akár az egyharmada is lemorzsolódhat. Nagyon valószínű ugyanis, hogy a huzamos bizonytalanság légköre arra kényszeríti a dolgozókat, mindenekelőtt a nem hivatásosakat, az irodaiakat és a részdősöket, hogy biztosabb megélhetés után nézzenek.

7.

Alakíts ki leépítési politikát!

A vezetés talán legnehezebb, legkínosabb feladata: az elbocsátandók kiválasztása. Pedig sok esetben a költségvetési megszorítások ellensúlyozására a felmondásokhoz kell folyamodni. Az egyes könyvtárakban végrehajtandó leépítésre néha a város, a megye ad utasítást.

Kellő előkészítés híján a pánik nehezen kerülhető el. Az ügyet, de a dolgozókat is segíti, ha megbeszélések során előre tisztázzuk a lényeges kérdéseket. Ilyenek lehetnek: a megmaradó személyzetnek mi lesz az új munkaköre?; meg lehet-e osztani a személyzetünket más könyvtárakkal?; stb.

E népszerűtlen feladatnál tisztában kell lennünk avval, hogy ami esetleg jó a könyvtárnak, az nem feltétlenül előnyös a személyzetnek, továbbá ami méltányos az egyik, nem biztosan méltányos a másik dolgozóval szemben.

Óvakodni kell az elbocsátások és a munkakörök új elosztásánál a részrehajlás gyanújának árnyékától is, ugyanis ezáltal a személyzet jóvátehetetlenül ellenséges magatartását idézhetjük elő.

8.

Fejlessz ki kommunikációs szervezetet!

Az adócsökkentés időszakában még a már meglévő kommunikációs hálózatra sem lehet építeni. Ezekben a rendkívüli időkben egyrészt nincs kellő lehetőség az információcserére, másrészt éppen ilyenkor lehet és kell tárgyilagos információkkal a személyzet növekvő aggodalmát csillapítani.

Bár általános recept nem adható, mégis vannak javasolható lépések az ilyenkor helyes belső tájékoztatás kialakítására. Ki kell választani egy olyan személyt, aki mind az igazgatóhoz, mind a személyzethez közel áll, s aki általában el is érhető. Az így kijelölt személy lesz hivatott és köteles megválaszolni a felmerülő kérdéseket, és tőle nyerhető folyamatos értesülés az adócsökkentést érintő fejleményekről. Ha a dolgozók érzik, hogy bármikor akár telefonon akár személyesen megtudhatják az igazat, a hangulat javulni és a folyosói suttogás csökkenni fog.

A körülmények indokolttá, sőt kötelezővé teszik értekezletek tartását, ahol mód nyílik arra, hogy a személyzet kifejtse véleményét, megkaphassa a megfelelő választ, és ahol közölhetjük az időszerű információkat. A közvetlen, személyes eszmecsere az adott körülmények között összehasonlíthatatlanul jobb szolgálatot tesz minden írásos közleménynél.

A teljes személyzettel való gyakori, a részlegvezetőkkel való ennél is sűrűbb megbeszéléseken kívül fontos tanács még, hogy a kritikus időkben a könyvtárigazgató látható és elérhető legyen, s ennek érdekében gyakran és feltétlenül szakítson is időt arra, hogy a könyvtár különböző részlegeit látogassa.

Igy fest hát a könyvtári helyzet a Kaliforniában benyújtott 13. sz. törvényjavaslat benyújtása óta. A vázolt kép azonban vigasztalanul általános: a kormányzati kiadások erőteljes visszafogása és a költségvetések drasztikus megnyirbálása országos tendenciává vált.

A küzdelemre tehát országosan fel kell készülnünk. Tudnunk és tudatosítanunk kell, hogy a mi esetünkben nem a sok közül az egyik közösségi szolgáltatásról van szó, hiszen a könyvtár elégíti ki az ember kultúrigényét, önmegvalósítását. A könyvtár kapuin nap mint nap átlépő könyvtárosok és látogatók millióihoz az élet értelméről szólnak és arról, hogy a szellem világának megőrzése éppoly lényeges mint a test épségéé.

Ha tehát át akarjuk menteni és meg akarjuk menteni a könyvtári szolgáltatások folytonosságát, úgy meg kell végre ismernünk – mégha elkésve is! – külső környezetünket, amely éppúgy visszahat ránk, mint mi saját szűkebb környezetünkre. Ki kell fejlesztenünk készségünket előrelátni az eseményeket, megtervezni és következetesen végigvinni hosszútávú stratégiánkat, s keményen megküzdeni közérdekű ügyünk sikeréért.

... ÉS NÁLUNK?

Mindaz, amit eddig elmondottunk „csak” a kaliforniai konkrét, illetve az Egyesült Államokbeli általános helyzetről adott meglehetősen vígasztalan képet.

Az alapul szolgáló tanulmányok egytől egyig, nevén nevezve vagy csak utalva rá, a kialakult kritikus könyvtári helyzetért a közönségkapcsolati szemlélet elhanyagolását teszik felelőssé, s a kiút egyetlen lehetőségét a következetes közönségkapcsolati stratégiában jelölik meg. Ez a lépéshátrány annál meglepőbb, mert maga a pr kifejezetten amerikai eredetű szemlélet, elméletét és gyakorlatát először ott dolgozták ki, sőt a tájékoztatástudományra, a könyvtárra való adaptálásokra is onnan származnak az első tanulmányok.

A galbraithi 6 és a curzoni 9 „parancsolat” (vagy szerényebben tézis, útmutatás) java része megérdemli az egész könyvtáros társadalom részéről a figyelmet, még akkor is, ha az eredetileg tőkés könyvtárak képére életre hívott közönségkapcsolati elméletet és gyakorlatot saját hazai viszonyainkra csak kellő módosítással tehetjük alkalmassá.

Az amerikai könyvtárakat, illetve általában a tőkés országok könyvtárait a befolyt adókból, a közvagyonból tartják fenn, létük tehát az adózók, a közösség jóindulatától függ, s nem élvezhetik az állam által nyújtott anyagi biztonságot. Számukra tehát létkérdés a közönségkapcsolatok ápolása.

De számunkra, a magyar könyvtárügy fejlődése és jövője szempontjából sem lehet közömbös saját társadalmi környezetünk megbecsülése és támogatása. S bár tudjuk, hogy e téren még sok az elérni- és tennivalónk, nyugodtan állapíthatjuk meg, hogy viszonylag elég korán, már több mint egy évtizede folyik következetesen hazánkban is a közönségkapcsolati tevékenység könyvtári alapelveinek megfogalmazása, rendszerezése, tudatosítása a napi- és szaksajtóban, előadásokon és előadássorozatokon, vándorgyűlésen és szaktanfolyamokon, konferenciákon. Talán még azt is megkockáztathatjuk, hogy a magyar könyvtárügy legutóbbi fejlődésében már eddig is komoly szerepe volt a céltudatos közönségkapcsolati munkának.

Az amerikai könyvtárügy fölött sűrűsödő viharfelhők légkörében fogant, a kibontakozás útját kereső, s pontokba sűrített „intézkedési tervből” azt kell kiszűrniünk, ami azokban általános érvényű. Ez pedig az a közönségkapcsolati szemlélet, amelyet talán így is fogalmazhatnánk:

A közönségkapcsolat tervszerű, állandó *tájékoztatás* megfelelő médiák útján a társadalmi környezet — olvasók, fenntartók, társintézmények, saját munkatársak — számára oly módon, hogy biztosítva legyen ugyanezen rétegek visszajelzése is, hogy ezt a *tájékoztató* a könyvtár szolgáltatásai színvonalának emelésére fordíthassa, s mindezek eredményeképpen a könyvtár méltó arculata, közérdekű fontossága mindenki meggyőződésévé váljon. Más szavakkal: a közönségkapcsolati koncepció lényeges eleme a *többsirányú*, visszacsatolással kézben tartott tevékenység: *kifelé* — a közönségre hatás, *visszafelé* — a közönség reagálása, s *befelé* — saját könyvtárunkon belül a bizalom légkörének kialakítása.

A párhuzamba vont galbraithi és curzoni téziseknek természetesen nem mindegyike vonatkoztatható — szerencsére — hazai viszonyainkra, de a tanácsok zöme gondolatébresztő és megfelelő áthangolással bizonyára haszonnal alkalmazható saját portánk javára is.

TOVÁBBI FELHASZNÁLT IRODALOM

1. FARAGÓ Lászlóné: A kapcsolatszervezésről. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás. 1974/8–9.sz. 611–614.p.
2. LADÓ János: A public relations magyar elnevezése. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás. 1973/8. 611–614.p.
3. LIPÓT József: A public relations a gyakorlatban. Bp. 1968. Közgazdasági és Jogi Kiadó. 306.p.
4. PELEJTEI Tibor: A könyvtári közönségkapcsolatok első évtizede hazánkban. = Könyvtári Figyelő. 1978/6.sz. 712–721.p.
5. PELEJTEI Tibor: Közönségkapcsolatok. A könyvtári alkalmazás módszerei. Bp. 1979. Népművelési Propaganda Iroda. 252 p.
6. ZIRCZ Péter: Könyvtáraink és társadalmi környezetük. = Könyvtáros. 1973. 1.sz. 3–6.p.
7. ZOLTÁN Imre: Az informatika és a public relations. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás. 1973/8.sz. 545–557.p.

ETO TÁJÉKOZTATÁSI KÖZPONT létesült a University of Maryland könyvtár- és tájékoztatásügyi karán, az USA nemzeti FID-bizottságával együttműködésben. Gyűjti az ETO különféle nyelvű kiadásait, országos letéti központja lesz az ETO-táblázatok kiegészítéseinek, a módosítási javaslatoknak stb.

(Inform. Retrieval and Libr. Automation. 1980. okt.)

A VINITI ANYAGÁBÓL angol nyelvű referáló szolgáltatásokat indít kizárólagos joggal az angol Pergamon Press, az 1980-ban 10 évre kötött szerződés értelmében. 1981-ben az informatikai-számítógéptudományi-kommunikációs és a környezetvédelmi, 1982-ben a matematikai, az energetikai és a gépészeti szolgáltatás indul meg mind nyomtatott kiadvány, mind on-line használatú adatbázis formájában. A VINITI a (nem bizalmas természetű) eredeti dokumentumokat is a Pergamon rendelkezésére bocsátja, mikrofilmlapon.

(Inform. Retrieval and Libr. Automation. 1980. aug.)

ALBÉRLETI REFERENZMUNKÁHOZ folyamodott egy illinois-i könyvtári rendszer, a North Suburban Library System (USA). – A rendszerhez 230 könyvtár tartozik (felső-oktatási, szak- és közművelődési könyvtárak vegyesen); a központ referenzrészlegének forgalma 5 év alatt ötszörösére nőtt, s létszámát nem lehetett ilyen arányban növelni. A nagy hátralékot végül úgy dolgozták le, hogy 200 kérdésre egy üzleti jellegű tájékoztató cégtől kértek választ, 6000 dollárért.

(Advanced Technology – Libraries. 1980. 9.no.)